

עומקא דפרשה

תנאי לקבלת התורה

שער הציון

תגובות

ייחוס ובדיקת היהדות

יחוס הגר לאומתו הראשונה

פסול הלויים שעלו מבבל

פר' וארא - בענייני יוחסין

בס"ד ערש"ק כ"ח טבת תשע"ט

יחוס הגר לאומתו הראשונה

הרב יצחק שעיו

יש לחקור האם גר שנתגייר פקע שם אומתו הראשונה, ומה שיש איסורים בגר מצרי אדומי ועמוני הוא איסור חדש שחל על הגר, או שעדיין יש יחס לאומה הראשונה, והאיסור נובע מכך שמו הראשון עדיין פתח ביה שם מצרי ועמוני וכדו'.

נפק"מ בדין עמוני ולא עמונית, שעמונית מותרת לבוא בקהל, יש לדון האם אכתי יש לה שם של עמונית אלא שמותרת לבוא בקהל, או דלמא אין לה שם עמונית כלל, ודווקא לעמוני יש שם של עמוני דהתורה אסרה אותו באיסור חדש, אבל עמונית שלא נאסרה לא נאשר מידי משמה הראשון. ונפק"מ בגוי שבא על עמונית מה דינו של הבן, דהנה קי"ל דעכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ישראל כשר, והיינו דמקבל דין ישראל מהאם, ואם אמו גיורת, הוי הולד נמי גר כמו האם, דאין לו יחס לאביו. ואם כן אם לאם נשאר שם של עמונית נהי דהיא מותרת אבל בנה אסור דאכתי עמוני הוא, אבל אם פקע שם האם לגמרי, בנה מותר.

ונחלקו בזה רבותינו, הגר"א וסרמן בקובץ הערות (סי' מ"ד סק"ד) כתב דהבן מקבל שם עמונית מאמו ויש לו דין של עמוני, משום דהא דעמוני פסול, לא הוי מחמת יחוס אב, שמקבל הפסול מאביו, רק מחמת דהוא עצמו הוי עמוני, הרי הוא פסול, ולכן אף כאן, כיון דמחמת האם יש עליו דין גר, וממילא הוי גר עמוני, ממילא דפסול ככל גר עמוני. ומביא דוגמא לזה מגוי שבא על לוייה שבנה לוי, דבעלמא ישראל בא על לוייה בנה ישראל דהולכים בשבטים אחר האב, אבל כשהאב גוי נשאר לוייה כמו אמו.

אבל הגר"ש רוזבסקי (בקונטרס פסולי חיתון, בסוף חידושי יבמות) כתב לחלוק וס"ל דפקע שם האם לגמרי, ומוכיח מהגמ' ביבמות עז: גבי גר מצרי ע"ש. ומבואר דנחלקו האם פקע מהאם שם 'עמונית' או אכתי עמונית היא אלא שהתורה התירתה. וה"ה יש לומר גבי גר דפליגו אם פקע יחוסו לאומתו הראשונה, ומה דמצינו דינים בגר מצרי ואדומי וכו' הוא דין עצמי, או שהוא נובע מהיחס לאומתו הראשונה.

ובאמת צ"ב מה הסברה לומר שנשאר לו יחס לאומתו הראשונה, הרי התגייר כדת וכדין וכתינוק שנוולד דמי, ומה הסברה לומר דעדיין נשאר בו יחוסו הראשון, ואי נימא דהוא דין עצמי אתי שפיר, אבל אי נימא דנשאר לו שמו הראשון צ"ב אמאי.

ונראה לבאר בזה שני דרכים, א. בחינוך מצוה תקסא כתב בשרשי המצוה שעמוני ומואב אסורים לבוא בקהל ז"ל, כי בהסכמתו בעשיית הנבלה המכוערת (שלא קידם בלחם ומים) ולא יחוש לגלות דעתו ובושתו נגד עמים רבים, מראה בזה רוע מזגו ותכלית פחיתותו, וכי אין בו עוד תקנה להכשיר עצמו ולהטיב מעשהו, ונתחזק עוותו עד שלא יוכל לתקון, ואיש כמוהו איננו ראוי להתערב עם הקודש המבורך, עכ"ל. ולפי"ד י"ל דבאמת אין הפשט שגר עמוני יש לו יחס לאומתו, אלא שיש לו טבע רע ומידות רעות, ודבר זה אינו נפקע בגירות, וכיון שהמידות הרעות עוברות אסור בחיתון, ולכן גם בן העמונית אם אין לו אב מישראל יורש מידות רעות מאמו, אפילו שהיא מותרת, ולכאורה אין לה את אותם המידות.

באופן אחר נראה לומר דאע"ג שהתגייר, מ"מ כמו שמצינו דין של יוצא מן הטמא טמא, א"כ האי גר נהי דהוא קטן שנוולד ובריה חדשה הוא, מ"מ נולד הוא מאומה טמאה, ולכן היוצא מהמצרי מצרי, והיוצא מעמוני עמוני, אפי' שהוא ישראל גמור לכל דבריו.

נמצא דלדברי הגר"ש פקע שם אומתו הראשונה לגמרי, ולדברי הגר"א למהלך הראשון אין לו שם של אומתו הראשונה כלל אלא רק מידות רעות, ולמהלך השני כיון שהוא יוצא מהטמא אכתי שם האומה הראשונה עליו.

ייחוס ובדיקת היהדות

הרב לייב רבינוב

גמ' קידושין בדף ע"א, אמר ר"י צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שמשפחה שנטמעה נטמעה ע"ש, ובדף ע"ב, אמר ר"י רב הונא בר נתן למינסב איתתא מחוזייתא אמר ליה רב אשי מאי דעתך דאמר ר"י אמר שמואל זו דברי ר"מ אבל חכ"א כל הארצות כשורות הם עומדים והא בי רב כהנא לא מתני הכי...אפ"ה לא קיבלה מיניה, ע"ש. נחלקו הראשונים מה אנו פוסקים למעשה. בכתובות כה"ב, נאמן כהן לומר זה בני כדי להאכילו תרומה ואבל לא לגבי נישואין, וצ"ב למה צריך בכלל נאמנות וע"ש ר"י דאולי ממזר או נתין הוא מאידך תוס' בדף כד, תמהו ע"ז מכמה סוגיות בש"ס וכתבו שאין צריך לחשוש וכל משפחות בחזקת כשרות א"כ יש ריעותא ע"ש. כדי לתרץ דברי רש"י צ"ל כמו שמבואר בטור (ס"ב) בשם רמ"ה דכל משפחה בחזקת כשרות לא נאמר אלא במי שמשפחתו ידועה לנו אבל אם בא אחד ממדינת הים ואין אנו מכירים בכלל את משפחתו חוששים דילמא ממזר או עבד הוא (ע"י ב"ח (ש).

דעת רוב ראשונים בזה דלא כרש"י ורמ"ה עיי-תוס', הרמב"ן, הרשב"א, הריטב"א והר"ן בכתובות שם כ"כ הרא"ש בקידושין וכן תמה הטור (שם) על דברי רמ"ה דכל משפחות בח"כ לא משמע כדבריו. בכ"ז כתב ב"ש סי' ג סק"ה לדייק משו"ע שם שדעתו להחמיר וכן נקט גם בס"י ב ס"ק ג אחרי שדעת רש"י רמ"ה והרמב"ם כן. הנה בדעת הרמב"ם יש באמת מבוכה שהרי כתב הל' איסור ביאה פי"ג הל"י: מי שבא ואמר שהיה ונתגייר בב"ד נאמן שפה שאסור הוא פה שהתיר בד"א באר"י ובאותן הימים שחזקת הכל שם בחזקת ישראל אבל בחו"ל צריך להביא ראיה ואחר כך ישא ישראלית ואני אומר שזו מעלה ביוחסין עכ"ל. ע"י מ"מ (פ"כ הל"ה) שפי' דבריו בב' דרכים: א) לאו דווקא בגר אלא כל אחד צריך להוכיח כשרותו ב) דווקא בגר נקט כן שמא לא התגייר כדן מחמת שאין ב"ד מצוי בחו"ל. ב"ה זכינו תשובה להרמב"ם (מודפס מהו' פרנקל תורגם מערבית): ואינו נאמן מדין הפה שאסור דחיישין שמא נתגייר בינו לבין עצמו לפי שאין ב"ד קבועים בכל מקום בחו"ל, עכ"ל. כ"כ נקטו לעיקר כתי' שני של מ"מ ב"ח (יו"ד רסח) ושו"ר (שם). ע"ע בדברי ב"מ (ס"ב) ופתחי תשובה (שם) שנקטו דלא כדברי ב"ש, וז"ל החזו"א (ב,כ): ואנו נוהגים היתר באנשים הבאין אף שאין משפחה ידועה כלל, ולא שמענו מוחין בדבר רק שאין מיעצין בזה ואם הוא חבר או ת"ח מיעצין גם לכתחילה.

הנה עד כאן היו דברינו לגבי חשש ממזר וכדו' אבל עדיין אנו צוקים לברר מה דינו של מי שבא וטוען שהוא יהודי האם להאמין או לא, וחילוק גדול יש שהרי במקרה אחרון לא שייך חזקת כשרות וגם דין משפחה שנטמעה נטמעה לא שייך בזה. ע"י פסחים דף ג,ב גוי שהיה מתחפש כדי לאכול מקורבן פסח ואין שריב"ב הכשילו כדי שיגלו אותו, וכתבו תוס' (שם) "מכאן אין ראיה שנאמין לכל הבא לפנינו ואומר ישראל אני דשאני הכא דרוב ישראל היו ואזלינן בתר רובא", ושם כתבו להוכיח דין זה מגמ' אחרות ע"ש. לעומת זה בתוס' יבמות דף מ,ז,א הביא את הגמ' בפסחים בתור ראיה והוסיפו שאין לדחות דשאני התם שיש רוב, שהרי רוב הבאים לפנינו בתורת יהדות ישראל הם, ע"ש (ע"ע בתוס' שאנץ ותוס' ר"פ, רבינו דוד בפסחים שם). צ"ב אם לא הרוב א"כ על באמת סומכים ולמה תוס' בפסחים לא תי' כן. ע"ע בחי' הריטב"א ביבמות דף (מו,א) וכן בני' (שם) שכתבו טעם להאמינו מדין כל מילתא דעבידא לגילוי ולכאו' היה אפשר לפרש כ"כ בתוס' פסחים וסייעתם, אבל נראה שהריטב"א בזה לשיטתו בדף פח,א שדין כל מילתא דעבידא לגילוי מהני גם לדאורייתא ולכן סמכו חז"ל להתיר א"א לשוק ע"ש, אבל שיטת רש"י ותוס' ועוד שאין זה מהני אלא לדרבנן, ואכמ"ל. לכן ואולי י"ל שזה מדין חזקה ואומדנא שאין גוי מוכן לשקר שהוא יהודי מחמת שעם ישראל שנואים ורדופים בין אומות העולם, ודומה לזה באגרות משה (א,ו).

לע"נ הגאון רבי אברהם יהודה ב"ר יעקב פרבשיינ זצ"ל נלב"ע א' בשבט תשנ"ז

לע"נ הגה"צ רבי מאיר ב"ר בן ציון הלוי חדש זצ"ל נלב"ע כ"ט בטבת תשמ"ט

פסול הלויים שעלו מבבל

הרב אליקים יהודה וינקלר

איתא בגמרא (יבמות פו ע"ב) דכשעלה עזרא מבבל וחדש את עבודת ביהמ"ק, רצה לחדש גם את שירת הלויים, אמנם לא מצא לויים, דכשעלה מבבל לא עלו עימו, ומשום הכי קנס את שבת לוי במעשר ראשון, וכן מבואר בגמ' בקדושין (סט ע"ב) דלא עלו עמו לויים, ומביאה הגמ' הוכחה גומ' מהפסוק בעזרא "ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם".

וברש"י ובתוס' שם הקשו דבמשנה בקדושין (פ"ד מ"א) מבואר דעשרה יוחסין עלו עם עזרא מבבל וביניהם לויים, וחזינו שכן עלו עמו, ותיירו דבאמת עלו עם עזרא לויים, אמנם כולם היו קצוצי בהונות, דכשאמר להם נבוכדנצר שירו לנו משיר ציון, עמדו וקצצו בהונותיהן, ומשום הכי כשרצה עזרא לחדש את עבודת השירה, לא מצא ראויים לשיר, ולכן קנסם.

והנה בגמ' בערכין (יא.) מביאה הגמ' מחלוקת אי עיקר שירה בפה או בכלי, ומבואר שם דלמ"ד עיקר שירה בפה, היו עבדי כהנים משוררים בחליל, אמנם למ"ד עיקר שירה בכלי, רק לויים היו עולים לדוכן, (ומבואר בתוס' בתענית כז. ד"ה מר, דלמ"ד עיקר שירה בכלי, הכלים עצמם היו קדושים, ומשום הכי נאסרו לזרים).

והקשו בתיו"ט ובמהרש"א, דלמ"ד עיקר שירה בפה, מדוע לא מצא עזרא לויים שישירו, דלויים אינם ניפסלים במום כדאיתא בחולין (פ"א מ"ו), וא"כ שפיר יכלו הלויים לשיר בפה, וישראלים היו מנגנים בכלים.

ומבאר התיו"ט שדעת רש"י ותוספות דעיקר שירה בכלי, ומשום הכי לא יכלו לחדש את עבודת השירה, דשייך רק בלויים.

ובחיקרי לב (או"ח סימן ל"ד) היקשה ע"ד דדברי רש"י ותוספות מוכרחים מסתירת הפסוקים בעזרא, דבריש העניין שם כתוב מפורש שעלו עמו לויים, ובתר הכי איתא בפס' ומבני לוי לא מצאתי שם, וע"כ צ"ל כרש"י ותוספות דעלו עמו, אמנם ראויים לשירה לא מצא ביניהם, ועוד תמה דתוס' ביבמות שם הקשה כנ"ל ותירץ דאף למ"ד עיקר שירה בפה, הקפיד עליהם עזרא משום דמצווה נמי בכלים, ומהיכן יצא לתיו"ט דתוס' סבר דעיקר שירה בכלי. ומבאר החקרי לב דאה"נ משום שירה לא היה עזרא קונסם, דשפיר אפשר שישירו בפה, וישראלים ינגנו בכלי, אמנם מה שעזרא קנסם, הוא משום שלא מצא שוערים, דפתיחת שערים היא מלאכה שזר חייב עליה מיתה, והיא מלאכה שא"א לעשותה בקצוצי בהונות, וזה כוונת רש"י שלא מצא כשרים לעבודה, ואף התוס' שם לשורר שירה, כיוון למ"ד עיקר שירה בכלי, וחדא מיניהו נקט, ולמ"ד בפה קנסם משום שוערים.

עוד יישב בחקרי לב, דלשית רש"י בערכין, דפירש דהכלי היחיד שהיו מנגנים בו עבדים היה חליל, א"ש דבכל כלי השיר היו מנגנים רק לויים ואעפ"י שישאלים כשרים, דהלויים היו בקיאים מהם בניגון, ומש"ה לא מצא עזרא מנגנים, דרק הלויים היו בקיאים, וכולם היו קצוצי בהונות, אמנם לפי רש"י ותוס' בסוכה (נא.) דפירשו דישראלים ועבדים היו מנגנים בכל הכלים עדיין צ"ע, מדוע לא מצא ישראלים שישוררו.

והנה במהרש"א יישב דכיון דכל הלויים שעלו היו קצוצי בהונות, ע"כ דהיו כולם זקנים, דקציצת הבהונות היתה כשירדו לגלות, ע' שנה לפני עליית עזרא, וא"כ אף שכן לוי לא נפסל בשנים, אעפ"כ נפסל בקול, וכיון שזקנים היו קולם נתקלקל, ולשירה בפה פשיטא דרק לויים כשרים.

והנה ברמב"ם (פ"ג מהלכות כלי המקדש) כתב, דבכלים היו מנגנים לויים וישראלים מיוחסים, ומדייקים האחרונים (עי' אבנ"ז או"ח סימן כ"ו ובצפנת פענח) מדברי הרמב"ם, דאעפ"י דישראלים כשרים לשיר, מכ"מ בעינן שע"כ פ' ינגנו גם לויים. ורגילים לבאר בזה, דאי עיקר שירה בכלי, מצווה שירה היא מדיני הקרבן, וא"כ בעינן רק לויים, אמנם אי עיקר שירה בפה, אעפ"י שמצווה לנגן בכלי, אי"ז מדיני הקרבן אלא חובת גברא על שבת לוי, ושפיר מתקיימת המצווה אף בלוי אחד, ושאר הכלים, לבסומי קלא בעלמא נינהו.

ולפי דברי הרמב"ם אתי שפיר אף למ"ד עיקר שירה בפה, אמאי קנסם, דאעפ"י דזרים כשרים בכלי, כ'ז כשיש לכה"פ בן לוי אחד שמנגן עמו, וכשעלה עזרא לא מצא אפי' לוי אחד, ולכן נתבטלה עבודת השירה ומש"ה קנסם.

העולה מכל האמור, דלשית המהרש"א נפסלו בקול, ובחק"ל ביאר או משום שלא יכלו לשער, או הדישראלים לא היו רגילים בשירה, ולש"י הרמב"ם משום שלא מצאו אפי' לוי אחד כשר.

ספר יוחסין – תנאי לקבלת התורה

הרב מנשה יו"ט ברנדווין

איתא בילקו"ש במדבר פ"א: בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהן מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהן הקב"ה אמר להן הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנאמר הבו לה' משפחות עמים, כשם שבני מביאיך, ויתלדו על משפחותם. ומבואר מתשובת הקב"ה דאכן לא היה שום מעלה לעם ישראל מצד עצמן יותר מאומות העולם, ושניהם היו שווים לזכות בקבלת התורה, והדבר היחיד שהכריע לטובת כלל ישראל היו היוחסין. ולכא"ו הוא פלא גדול, האיך יתכן שכשהנידון העומד בין שני בעלי דינין הוא מי יזכה בתורה הקדושה, שהוא ענין של חיים ונצח מול מוות וחדלון, יכריע מי שיש לו יוחסין, והאיך יפסידו הגוים את התורה בגלל דבר לשעבר.

והנה יעו"י בגמרא ריש ע"ז דמבואר לכאורה טעם אחר לגמרי בסביבת זכייתו של עם ישראל בתורה, וכך איתא התם, מאי דכתיב ה' מסיני בא וזרח משעיר למו, מאי בעי בשעיר ומאי בעי בפארן אמר ר' יוחנן מלמד שחזר הקב"ה על כל אומה ולשון שיקבלו את התורה ולא קבלוה עד שבאו ישראל וקבלוה, אלא כך אומרים לפניו רבש"ע כלום כפית עלינו הר כגיגית דכתיב ויתיצבו בתחתית ההר ואמר רב דימי בר חמא מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית ואמר אם מקבלים ישראל את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, א"ל הראשונות ישמיעונו שבע מצות שקבלתם היכן קיימתם, ומנא לן דלא קיימי כתיב עמד וימודד ארץ ראה ויתר גוים, מאי ראה ראה ז' מצות שקבלו עליהן בני נח ולא קיימום וכו', אומרים לפניו רבש"ע ישראל שקבלוה היאך קיימוה, אומר להם מעיד אני בישראל שקיימוה, א"ל רבש"ע כלום יש אב שמעיד על בנו דכתיב בני בכורי ישראל וכו' א"ל הקב"ה מכם יבואו ויעידו בישראל שקיימוה, יבא נמרוד הרשע ויעיד באברהם שלא נחשד בעבודת אלילים ותעיד ביוסף שלא נחשד על העריות יבוא נבוכדנצר וכו' אלא אעפ"כ מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה וכו' מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז וכל או"א מבעט בסוכתו ויוצא וכו' ע"כ.

הרי מבואר מכ"ז שנתנית התורה לעם ישראל לא היה רק מכח זכות אבות אלא משום שאכן יש מעלה בישראל שמקיימים את התורה גם כשהוא בטירחא ובקושי, משא"כ הגוים אם קשה להם מיד בוועטים. ולכא"ו הרי זה סותר למבואר במדרש דזכו רק מכח ספר יוחסין.

אך באמת גם דברי הגמ' בסוכה צ"ב, שאמר להם הקב"ה אתן לכם מצוה קלה ובסוף מקדיר עליהם חמה, ולכא"ו לפום ריהטא מיחזי שהקב"ה נותן בפניהם ממשול ככוונה תחילה, דמצד אחד נותן להם כביכול מצוה קלה אך מאידך מקדיר עליהם חמה ומקשה עליהם וגורם להם שיכשלו. ולכא"ו המתבקש היה שיתן להם מצות סוכה בלא קושי ולבחון אותם בכך אם אכן היו הולכים לקיימה.

ואשר נראה בזה, דמה שאמרו שזכו בגלל ספר יוחסין, אין המכוון כלל למעלה וזכות חיצינית הנתונה לנו מכח זכות אבות, אלא הוא מעלה בבני ישראל עצמם, והיינו דכל מה שעבדו ונתעלו האבות הרי השרישו וטבעו את מעלותם אלו בגופם ובדמם, והמעלות הללו הורישו לבניהם אחריהם, ונמצא שבבני ישראל בטבעם כבר קיים רצון פנימי ועז לדבקות בקב"ה ובקיום רצונו. [וכן מבואר בדרשות הר"ן טעם שבחר אברהם לקחת אשה לבנו מבנות חרן ולא מבנות כנען, משום דתכונות מושחתות גריעי יותר מעובד ע"ז יעו"ש].

מעתה נראה דכך השיב הקב"ה לטענות אומות העולם, דהיות שקיום התורה הוא קבלת עול מוחלט לקיים התורה בכל תנאי ובכל מצב גם אם הוא מגיע בטירחא ובקושי, ובשביל זה אין די בהסכמה וקבלה גרידא לעשות המצוות, אלא צריך רצון עז ופנימי, לכן א"כ יש לבדוק מי מהם ניחן יותר בכוחות רוחניים ונפשיים כדי שיוכל לעמוד בתנאים אלו, וזהו הכוונה במה שאמרו הביאו לי ספרי יוחסין שלכם, דהיינו שע"ז נדע למי יש הכוחות הנדרשים, ועל כן בני ישראל שהביאו את ספר יוחסין שלהם שהם צאצאים של האבות הקדושים שהשרישו והטביעו בזרעם את אהבת ה' ומסירות נפש בלא גבול לקיום רצון ה', לעומת אומות העולם שאין להם כלום מכוחות אלו, ממילא ברור שיש ליתן התורה לישראל שבם תתקיים התורה, ולא לגוים שלא תתקיים בהם התורה מחמת חסרונם בכוחות אלו.

ומעתה לפי"ז יובן היטב תשובת הקב"ה לגוים לעתיד לבוא, דהגוים טענתם בפייהם, אולי אף שחסרים הם כוחות אלו, בכל זאת מסוגלים הם לקיום התורה בכל מצב והתורה כן היתה מתקיימת אצלם, וע"ז השיב להם הקב"ה אכן כך נעשה כאשר דיברתם, מצווה קלה יש לי וסוכה שמה לכו עשו ואני אקדיר לכם חמה כדי שישטרכו רצון עז וכוחות נפש כדי לקיימה, [וע"כ גם אם תהיו פטורים מלקיימה מחמת הקושי לפחות תהיו מצטערים מאד על הפסד המצווה]. ואז ניווכח האם אכן היתתם ראויים לקבלת התורה, ואכן מיד עושה והקדיר להם חמה ובעטו בסוכתם, ובהה הראה להם שאכן אין להם את הכוחות לקיים המצות במסירות הנפש וברצון אמיתי, ולכן כשהמצווה כרוכה בקושי הרי הם מיד בוועטים, וכ"ז הוא מאותו טעם עצמו שאין להם ספר יוחסין, דממילא אין להם רצון אמיתי בקיום המצווה, ואינו עליהם אלא עול, ולכן כשנפטרו ממנה מיד בוועטים ויוצאים ולא מתוך צער ודו"ק.

שער הליון

אלה ראשי בית אבותם - ייחוס ישראל

בפס' "אלה ראשי בית אבתם", אי' בפסיק"ז (לקח טוב) לפי שהיו בתוך המצריים ובאו להיבדל מטומאתם ולהתייחס, אמר אלה לפסול את שכניהם. ומבואר שהוא לייחוס כלל ישראל.

ובדרך זו פירש רבינו בחיי וכתב, לפי שהגיע קצן של ישראל להגאל ובאו עתה להבדל מתוך המצריים, יחס אותם הכתוב והזכיר בהם "אלה" כדי לפסול את המצריים.

ובזה"ק מבואר דהוא למעלת ישראל שמררו על יחוסן. וז"ל (כו:) דאע"ג דאינון יתבי בפולחנא קשיא מלכין בני מלכין אינון, ובגין כך כתיב אלה ראשי בית אבותם אלין דאת חמי רישי בית אבהן אינון, א"ר חייא דכלהו לא שקרו נימוסיהון ולא אתערבו בעמא אחרא אלין אינון דקיימו בדוכתייהו קדישא ולא שקרו לאתערבא בהו במצראי.

ועי' רש"י פנחס (כוה), בפס' משפחת החנוכי, הטיל הקב"ה שמו עליהם, ה"א מצד זה ויו"ד מצד זה, לומר, מעיד אני עליהם שהם בני אבותיהם. וזהו שמפורש ע"י דוד שבטי י-ה עדות לישראל. השם הזה מעיד עליהם לשבטיהם. ויסודו בשה"ר (ד"ב) באותה שעה אמר הקב"ה אחותי כלה גן ועול, עי"ש.

אלה ראשי בית אבותם - ייחוס משה ואהרן

רש"י בפס' אלה ראשי בית אבתם פי' מתוך שהוזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן, בשביל משה ואהרן התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. (והאב"ע בפ"י הארון הביא את ב' הפירושים, ועי' כלי יקר).

ומה שהוצרך לייחוס משה ואהרן, ביאר האוה"ח כיון שהמליכם על ישראל (עי"ש) ייחס אותם הכתוב לומר כי אין מעמידין על ישראל אלא המיוחס עד יעקב.

וכע"ז בכתבי הגרי"ז דמה שנא' לעיל "ויצום אל בני" הוא מינוי על הציבור, ואי' בירושלמי קידושין כל שתמניהו עליך לא יהא אלא מן הברורין שבאחיה, והיינו שכל המינויים שבישראל צריכים להיות ממיוחסים, ולכן סמך לויצום אל בני ישראל מיד אלה ראשי בית אבותם וגו', וזהו דיליף בסנהדרין (לו:) דסנהדרין צריכים להיות מיוחסין, ונלמד ממש דכתיב "ונשאו אתך".

והענין שהוזכר ייחוס ראובן ושמעון קודם, מבואר בפ"י המלבי"ם שכתב, באשר הזכיר כי הקב"ה בחר בשני האחים האלה לענין הגדול הזה... ראה הכתוב להזכיר ייחוסם וקדושת אבותיהם לתולדותם לבית אבותם, לברר כי הם היו ראויים למעלה זאת מכל ישראל, ונהג בזה כדרך הכתובים בכל סיפורי התולדות להזכיר תחלה את הטפל בקצרה עד שבא אל העקר שבו יאריך בכל פרטיו, כמשל מי שנאבד לו מרגלית בין החול וכו'. ועי' מש"ח.

ובמדרש שהש"י (ד) עה"פ כלך רבי רעיית אי' ומה ראה הכתוב ליחסן בספר ואלה שמות ראובן שמעון לוי, רבי תינא ורבי לוי, חד אמר מפני שקינטרן אביהם, וחד אמר מפני שייחסן אצל משה ואהרן וכו' לפי שקבלו תוכחת אביהם זכו להתייחס בצד משה ואהרן, לכך נאמר כולך יפה. ר' יהודה אמר לפי שכל השבטים לא שמרו ייחוסיהן במצרים, וראובן שמעון לוי שמרו ייחוסיהן במצרים. ר' נחמיה אמר לפי שכל השבטים עבדו ע"ז במצרים, ושבט ראובן שמעון לוי לא עבדו ע"ז. ורבנן אמרין לפי שכל השבטים לא נהגו שררה במצרים על ישראל ושבטים הללו נהגו שררה במצרים.

ייחוס בני ישראל

כתיב בפר' לך לך (זח), ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגריך את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלקים. וכ' רש"י ויצא (כחכא) עה"פ רש"י והיה ה' לי לאלקים - שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, **שלא ימצא פסול בזרע...** והבטחה זו הביטיח לאברהם, שנאמר להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו.

ואי' במדרש במדב"ר (נשא ט) אמר הקב"ה לאברהם אבינו ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגורין, לאותו זרע שיהיה מיוחס אחריו לו אתן את הארץ מגורין לאחוזת עולם ואהיה להם לאלהים אבל ממזרים שאינן מיוחסין אחריו שאינן ניכרין אבות שלהם לא אהיה לו לאלקים שאיני מייחד שמי עליו ולא אתן לו חלק בארץ.

ובמדרש אספה אי' שבשעה שקיבלו ישראל את התורה נתקנאו בהם אוה"ע, אי"ל הקב"ה הביאו לי ספר ייחוסין שלכם, ולכן מנה את ישראל שוב (בפר' במדבר) אחר המצוות (שנאמרו בהר סיני) "שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל ייחוסין שלהן".

ועי' רמב"ן פר' פנחס (כוה), כי היה המנהג בישראל לעשות להם ראשי בתי אבות ייחוסו כל יוצאי ירכו לעולם אל האיש ההוא ויקראו על שמו לכבודו, כאשר יעשו גם היום כל הישמעאלים וכל ישראל הדרים בארצות להקרא כולם למשפחות אבן עזרא אבן שושאן, וזה שנאמר אלה ראשי בית אבותם, כי מעת אשר פרו רבו במצרים העמידו להם ראשי משפחות להתייחס עליהן.

שער הליון

בדיקת ייחוס בשידוכים

עי' קידושין (עו). הנושא אשה כהנת צריך לבדוק אחריה ארבע אמהות. ובגמ' מבואר שבאבות א"צ לבדוק כיון דגברי כי מינצו בהדי הדדי ביוחסין הוא דמינצי אם איתא דאיכא מילתא אית ליה קלא. ושם (עו:) מסקי' דכל משפחות בחזקת כשרות הן עומדות, ולכן א"צ לבדוק. וכו' החת"ס (כתובות כד.) דהיינו שבמשפחה המוחזקת בעירה אין בודקין אחריה לעולם אע"פ שיתכן שנתקלקלה. אמנם אדם יחידי הבא לפנינו שאין מכירים מי הוא, צריך להביא ראיה שהוא מעיר פלונית ממשפחה פלונית המוחזקת שם בכשרותה.

ומעיקר דינא [לולא חזקת כשרות] לכא' חיוב הבדיקה הוא **מדאורייתא**, כיון שיש איסור חיתון עם פסולי קהל. ועי' בהפלאה כתובות (כד.) דבספק לא החמירו כיון דמדאורייתא קי"ל בקהל ודאי לא יבא אבל בקהל ספק יבא. ובמיוחסת אין חשש מדאורייתא דקי"ל ממזר ודאי הוא דלא יבא, ומ"מ החמירו בחד ספיקא, אף דקי"ל כל דפריש מרובא פריש, מעלה עשו ביוחסין. אבל בשאר אנשים שאין ידוע ייחוסם לא החמירו שלא ינשאו זל"ז.

וכ' הרמב"ם (איסור"ב פי"ט הי"ז) כל משפחות בחזקת כשרות ומותר לישא מהן לכתחלה, ואעפ"כ אם ראית שתי משפחות שמתגרות זו בזו תמיד או ראית משפחה שהיא בעלת מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא מרבה מריבה עם הכל ועז פנים ביותר, חוששין להן וראוי להתרחק מהן שאלו סימני פסלות הם, וכן הפוסל את אחרים תמיד, כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים ואומר עליהן שהן ממזרים חוששין לו שמא ממזר הוא.

והטור (אהע"ז ב' כ') לא ישא אדם אשה אלא הוגנת לו, פירוש שלא יהא בה שום פיסול שכל הנושא אשה שאינה הוגנת לו כשהקב"ה מעיד על השבטים אינו מעיד עליו וכו', ואין הקב"ה משרה שכניתו אלא על משפחות מיוחסים פי' שאין בהן שמץ פסול ואיזהו סימן היחס זה השומע חרפתו ושותק. (ועי' תשוה"נ ח"א תשכז).

עי' ט"ז י"ד סי' קצו (ס"ק יא) דמשמע שבן הנדה הוא חסרון בייחוס, אך הש"ך בנקוה"כ נקט דאין בזה חסרון כיון שהוא כשר.

ספר דברי הימים

אי' בפסחים (סב:) אמר רמי בר רב יודא אמר רב מיום שנגזר ספר ייחוסין תשש כחן של חכמים וכהה מאור עיניהם. ופירש"י ספר ייחוסין - מתניא דדברי הימים.

וכ' המהרש"א דהיינו מתני' שמפרש ספר דה"י לפי ייחוס השבטים ומשפחותיהם. והטעם שנגזר אפשר מפני שאמרו בקידושין (עא.) שישבו ובדקו אחרי משפחות וכיון שהגיעו לסכנה פירשו, ופרש"י שהגיעו לפסול בעלי זרועות ויהרגום. ולכן נגזרו ומסרום החכמים לתלמידיהם בעל פה פעם אחת בשבוע, ולכן תשש כחן של חכמים, דהיינו להודיע כולם בע"פ.

וביאר המהרש"א עוד דמ"ש 'כהה מאור עיניהם' היינו עין השכל והנבואה, שתשש כח החכמה כי אם אין נבואה לא ידענו כח החכמה דעדיפא מנבואה, ותלה הדבר בייחוס כדאמר' דאין הנבואה שורה אלא על מיוחסין שבישראל.

עה"פ בדה"א ד, כב, ו'הדברים עתיקים' כ' הרד"ק שנא' על כל מה שכתב כאן **עזרא מייחס התולדות**, כי הדברים הנכתבים הנה אע"פ שלא תמצאם כתובים בספרי הנבואה, לא תאמר איך ידע כל זה עזרא דברים שלא היו בימיו, כי הדברים מקובלים כולם.

המשך מעמ' 1

ונפק"מ בין שני מהלכים אלו גבי מה שכתב המנח"ח מצוה תקסב לחדש, דהדין של לא תדרוש שלומם וטובתם כל הימים של עמון ומואב שייך גם בגר עמוני ומואבי, וגם בעמונית יהיה לאו זה, והגרש"ר שם כתב לחלוק דלפי דבריו אינו כן, דבגירות פוקע שם האומה לגמרי. ובדעת הגרא"ו לכאורה תלוי בהנ"ל דאם השם פקע ויש רק מידות, לכאורה הלאו דלא תדרוש אינו תלוי במידות אלא בשם האומה, וא"כ אינם בכלל, אבל אם נימאדגדו הדין כדן יוצא מן הטמא, א"כ י"ל דנשאר שם האומה וממילא הם בכלל הלאו.

עוד יש לתלות בזה מה שכתב העמק ברכה (בעניני מחיית עמלק) לדון בגר עמלקי אם יש דין להורגו גם אחר שנתגייר, והנה דין מחיית עמלק נמי אינו תלוי במידות אלא בשם האומה, וא"כ תלוי בזה אי אמרינן דנפקע שם האומה או לא. (אמנם יש עוד לדון דבגר עמלקי בעצם הגירות יש קיום של מחיית עמלק, ואף אם נשאר לו שם אומתו הראשונה א"צ להורגו).

דרושים חברותות:

טלפון	שעה	מקום	נושא
0548420656	לפני הנץ רבע שעה	סלבודקה אור החיים	משנה ברורה
0504-109-395	6.30-7.30		גמיש
0502-283-344	בוקר	ישיבת נור ישראל	גמרא
0533-123-476	בוקר		שיעור גמרא בעיון
0504-117-055	סדר א'	ברכפלד	פרק חוקת הבתים גפ"ת וראשונים בהספק
0527-171-075	10.00-13.00	בהכ"נ אונגוואר גרין פארק	גמיש
0583-259-807	בוקר ואחה"צ		ריבית במסגרת כולל
08-9111-088	11.00-14.00	גמיש	גמרא מסכת קידושין
0548-468-589	10.00-13.00	נאות שמחה	דף היומי
0527-180-526	15.30-16.15	בית תפלה	דף היומי
0583-254-561	סדר ב'	בהכ"נ נאות שמחה	עירובין טוש"ע ומ"ב ע"פ קנין הלכה
0583-259-807	בוקר ואחה"צ		ריבית במסגרת כולל
0548-487-793	16.00-19.00	פונבוי' שדי חמד	גיטין פרק האומר
0548-454-813	סדר ב'	בית הכנסת בויאן	מסכת שבת פר' הזוהק
0527177760	19.15-22.15	גמיש	גמיש
08-9791487	30..21.00-23	גמיש	שבת בעיון קל
0583-287-249	ערב	ברכפלד (גמיש)	טור ב"י שו"ע הלכות עירובין
0527-117-048	גמיש	גמיש	דף יומי ירושלמי פאה
0527-166-364	גמיש	גמיש	כתבי הסבא מקלם ותלמידיו
0527122518	גמיש	גמיש	גמ' נדרים / שבועות
0527689157	גמיש	גמיש	גמרא
0527619839	גמיש	גמיש	גמרא ברכות
0583-265-444			עמוד יומי
0583276113	גמיש	גמיש	ברכות
0548461687	שבת אחה"צ	נאות הפסגה	עירובין טוש"ע ומ"ב ע"פ קנין הלכה

לקביעת חברותא התקשר עכשיו: **0533-15-46-95** והשאר הודעתך

« המשך מעמ' 1:

ייחוס ובדיקת היהדות

לגבי שאלה ב', עיי' בחי' הר"ן בפסחים שכתב דאין לחלק ולומר שאני לגבי פסח שרוב יהודים שם משא"כ בחו"ל, דהיינו שנוכח שיש כאן רוב הבאים לפנינו אבל מאידך יש גם רוב תושבי המקום והוה רוב דאיתא קמן נגד רוב דליתא קמן, וזה טעם גם לדברי תוס' בפסחים.

יוצא מדברינו: לגבי חששות של פסלות אפשר להקל ואין חיוב בדיקה, אבל לגבי בירור יהדות צ"ע שהרי בזמננו שיש הרבה גוים שמעוניינים לגור בארץ ואין כבר אומדנא הנ"ל וגם מצד מילתא דעבידא לגילוי לא שייך בזמננו, ולא נשאר לנו אלא דברי חלק מהראשונים שהיתר הוא מצד רוב הבאים לפנינו. ע"ע בבאר היטב (סי' ב) בשם הבית הלל שתקנת מדינת ליטא לא להשיא בלי שיבררו את משפחתם.

תגובות

ראיתי מש"כ הרב אברהם גוטל (בגליון תק"ט) דגדר הכוונה בהזכרת השם אינה הרהור נוסח פירוש התיבות שהביא השו"ע, אלא להיות מרוכז במה שאומר. והוכיח זאת מדמצינו ב' לשונות "הרהור" ו"כוונה", וכדמצינו ב' כוונות להזיק דענינו הוא ריכוז למעשה, עכת"ד והאריך עוד בזה בדברים נפלאים.

ושמחתי מאוד לראות את דבריו, שזה זמן רב היה לפלא בעיני שאצל רבים השתרש ענין כוונת השמות דהוא הרהור פירוש התיבות, והיה לי פשוט שאין חפץ ותכלית במה שאדם יאמר בפיו תיבה אחת וכו' בזמן ירהרה בליבו תיבות אחרות, אלא ודאי שרצון השו"ע בזה הוא (וכמו שהביא בשם הגר"ד יפה זצ"ל) שנדע את פירוש התיבות, ואחרי שידוע האדם מהו פירוש "אלוקים" אינו צריך לחזור במחשבתו כל פעם מהו פירושו כשם שאינו חוזר בדעתו מהו "פרי העץ". (ועדיין צ"ע בדעת הטור והגר"א בזה). והיה מן הראוי להוסיף שכן הוא הדבר גם בענין כוונה במצוות, דהנה קיימ"ל מצות צריכות כוונה, ויש שסבורים שלפני כל מצוה צריך להרהר בליבו תיבות אלו "הריני מקיים מצוה זו כאשר ציוה השם", אמנם ודאי דגדר הכוונה הוא הידיעה שבזה יוצא ידי חובתו. ויש בזה לימוד זכות לכלל ישראל שעל פי דברים הללו רוב ככל המצוות שנעשות הינם מצוות שיש בהם כוונה, ומה שאין כן לפי סברת איזה מחברים הסוברים שצריך להרהר בליבו התיבות הנ"ל.

ומצאתי שהדבר מפורש בחזון איש (אה"ע סי' קכט י"ג) וז"ל "וגם למ"ד מצוות צריכות כוונה אינו אלא ידיעה שיצא בזה ידי חובת המצוה .. וגם אם כוונות אחרות העיקר אצלו מ"מ כיון דידוע גם קיום המצווה בזה סג"ל. ואין להקשות ע"ז מדינא דהחי"א המובא במ"ב בסימן ס', דנראה דהחי"א מיירי באדם שעושה מצוה במלומדה ואינו מרגיש כלל שעושה מצוה [ונקרא בלשון העם "חולם"] וחשיב שאינו מכיין משום שהידיעה אינה נמצאת במחשבתו, ובזה חידש החי"א שהיכא שמוכח מתוך הענין שרוצה לקיים מצוה יצא בזה ידי חובה [ומ"מ משמע במ"ב שזה בדיעבד]. ואף שהדברים נראים אמת, מ"מ לא מצאתי לזה ראייה בש"ס וראשונים, ואשמח אם יאירו את עיני בזה.

הרב בצלאל יוסף פלדמן

על קושיית הר"א גרליץ (בגליון תק"ח), יש לציין דבבן יהודע בסנהדרין שם ביאר דשמואל הקטן אכן לא הוציא מפיו מילים אלו ממש ("אני הוא שעליתי שלא ברשות"), אלא אמר מילים שמשמען כך - אך ניתן היה לפרשם גם בדרך אחרת, וכוונתו היתה למשמעות האחרת. ועוד תירץ, שגם במילים אלו ממש יש משמעות אחרת, שהרי לא אמר "אני שעליתי היום שלא ברשות", וכוונתו היתה שעלה בפעם אחרת שלא ברשות (ועיי"ש ששמואל הקטן עלה לעיבור השנה מספר פעמים, ולא רק באותו היום, ולכן כפל ר"ג את דבריו ואמר לו "שב בני שב", כלומר שב עכשיו - וגם שב בפעם אחרת בעיבור שנה אחר, עיי"ש).

הרב יצחק קדמון

במה שהקשה הר"א גרליץ לשיטת הספר חסידים למה היתה אצל שמואל הקטן חשש שקר, נראה דשם היה שקר גמור, רק הספר חסידים מוסיף שהאדם יחפש כל מיני עצות שלא ישקר בגלוי, אבל אצל שמואל הקטן לא היה אופן לשנות.

הרב דוד אריה שלינגר

נושאי הגליונות הקרובים בס"ד

בא - הנחת תפילין

בשלח - מלאכת הוצאה [עניינים מעשיים]

יתרו - קדושת השבת

ד"ת [עד 700 מילים] יתקבלו בצירוף שם מלא

בדוא"ל: a740700@gmail.com

באותו שבוע, עד יום שלישי בלילה

בכת"י, עד יום א' בתיבה שע"י אוצה"ס בצירוף הוצ' הקלדה (10 ש' לעמ')

**לתרומות בכרטיס אשראי
במכשיר "נדרים פלוס"**

בספריית בית יוסף וכן בכל המכשירים

בתפריט קופות נוספות: עומקא דפרשה

או בטלפון : 03-76-3-0585 "נדרים פון" שלוחה 74 [ע"ד]

להנצחות
ופרטום בגליון:
052-7678393

לקבלת הגליון בדוא"ל בקביעות:
בכל ערש"ק, יש לשלוח בקשה לכתובת:
a740700@gmail.com

הקופה שגדולי הדור סומכים וממליצים עליה
תורמים לעניי העיר ורואים ישועות

